

כריתות כח

שווערד

עני שהקריב קרבן עשיר-יצא או לא יצא

1. תלמוד בבלי מסכת כריתות דף כח/א

... והא"ר אלעזר א"ר אושעיא מטמא מקדש עשיר שהביא קרבן עני לא יצא אלא מאי אית לך למימר שכבר אמר משעת ענייתו ה"נ שכבר אמר משעת הפרשתו ולר' הגא א"ר אושעיא דאמר יצא מאי איכא למימר תני ואח"כ לקח ואמר מיתבי מצורע עני שהביא קרבן עשיר יצא עשיר שהביא קרבן עני לא יצא תיובתא דר' הגא א"ר אושעיא אמר לך שאני גבי מצורע דמיעט רחמנא זאת אי הכי אפילו מצורע עני נמי שהביא קרבן עשיר לא יצא לאיי הא אהדריה קרא תורת והתניא תורת לרבות מצורע עני שהביא קרבן עשיר יצא יכול אפילו עשיר שהביא קרבן עני שיצא תלמוד לומר זאת ולילף מיניה אמר קרא ואם דל הוא ואין ידו משגת מצורע הוא דעשיר שהביא קרבן עני הוא דלא יצא אבל מטמא מקדש עשיר שהביא קרבן עני יצא:

2. משנה מסכת נגעים פרק יד

[יב] מצורע עני שהביא קרבן עשיר יצא ועשיר שהביא קרבן עני לא יצא ...

3. ר"ש מסכת נגעים פרק יד משנה יב

שהביא קרבן עשיר יצא - אפילו לכתחלה מביא ותבא עליו ברכה ואידי דתנא סיפא לא יצא תנא רישא יצא וכולהו דריש בת"כ מקרא:

4. ספר באר שבע על כריתות דף כח/א

מיתבי מצורע עני שהביא קרבן עשיר יצא. אידי דבעי למיתני סיפא לא יצא תנא נמי רישא יצא:

5. תפארת ישראל - יכין מסכת כריתות פרק ו משנה ח

נה) העני יביא עוף. והמעות הנותר יהיה חולין, [ואע"ג דהמעות נתפס בקדושה, דהרי בשהפריש מעות לחטאתו ומת, ילכו לים המלח [כתמורה פ"ד מ"ב], וא"כ ה"נ אמאי השאר חולין, קדושה שבהן להיכן הלכה [כפסחים דל"ד ב'], נ"ל דשאני הכא דרביא קרא, דכתיב בקרבן עולה ויורד שמביא חטאת, וכפר עליו הכהן מחטאתו [ויקרא ה' פ"ו ופ"י ופסוק י"ב], משמע ממקצת דבר שהפריש יביא חטאת, והיינו בהעני, דאף על גב דעני שהביא קרבן עשיר יצא [ולא להיפוך] ויוכל להביא שפיר כשבה או שעירה, היינו בדיעבד, אבל לכתחילה צריך קרבן עני דוקא:

6. רמב"ם יד החזקה - הלכות שגגות פרק י

(יג) עשיר שהפריש קן למכרה וליקח בדמיה כשבה או שעירה והעני יביא קן זו אע"פ שהיא קדושת דמים שהיא נדחית ולמה לא נדחית מפני שדיחוי מעיקרו אינו דיחוי והרי נראה קן זו לו עתה עני שהקריב קרבן עשיר יצא ועשיר שהקריב קרבן עני לא יצא:

7. לחם משנה הלכות שגגות פרק י

עני שהקריב קרבן עשיר וכו'. בסוף נגעים אמרו במשנה מצורע עני וכו' ורבינו ז"ל כתב עני סתם ועשיר סתם לכלול אפילו מטמא מקדש עשיר שהקריב קרבן עני לא יצא וכדרכי אושעיא דאמר הכי בסוף ודלא כרבי הגא דסובר דדוקא גבי מצורע עשיר שהקריב קרבן עני לא יצא אבל מטמא מקדש לא:

8. ספר קרית ספר - הלכות שגגות - פרק י

עני שהקריב קרבן עשיר יצא ועשיר שהקריב קרבן עני לא יצא שם מימרא דר' אושעיא גבי מטמא מקדש עשיר לא יצא בקרבן עני וגבי מצורע תניא תורת המצורע לרבות מצורע עני שהביא קרבן עשיר שיצא דתורה משמע דתורה אחת לכולן יכול אפילו עשיר שהביא קרבן עני שיצא ת"ל זאת ומאחר שכתוב אחד מרבה ואחד ממעט מסתמא דעני יוצא בקרבן עשיר דמעלין בקדש ולא עשיר בקרבן עני דאין מורידין:

9. ספר החינוך - מצוה כג

מדיני המצוה, שכל אחד מארבעה חטאים אלה מחייב עושהו להביא כשבה או שעירה כדין חטאת קבועה הידוע, ואינו נפטר בעוף או בקמח אלא אם כן הוא עני. ואם הוא עני והביא כשבה או שעירה לא יצא ידי חובתו, והטעם לפי שאחר שריחם הא-ל ברוך הוא עליו ופטרנו בכך אינו בדין שידחקו עצמו להביא ביותר [מ]מה שתשיג ידו. ובזה יקנה כל מבין עצה לבלתי עשות הוצאות ביותר מן הראוי לו לפי ממונו, למען כי בו סבה לגזול את הבריות כשמבקש לימודו ואינו מוצא:

10. ספר פרדס יוסף על ספר ויקרא פרק ה פסוק ז

קט] ואם לא תגיע ידו (ה, ז). קרבן עולה ויורד על טומאת מקדש וקדשיו ושבועות ביטוי ועדות, וחייב חטאת קבוע ואינו נפטר בעוף או סולת רק אם הוא עני, וכתב בחינוך (מצוה קכ"ג) דעני והביא כשבה או שעירה לא יצא ידי חובתו, לפי שה' פטרו אין צריך שידחוק עצמו להביא ביותר, ומזה ראה לבלתי עשות הוצאות ביותר מהראוי לו לפי ממונו, ועי"ז יהיה סיבה לגזול כשמבקש לימודו ואינו מוצאו (ועיין פרדס יוסף שמות [דף ו' ד"ה ובילקוט] ותרומה [דף תרי"א אות כ"ו]), והרמב"ם (פ"י משגגות ה"ג) כתב דיצא:

ובנגעים (פי"ד מי"ב) מצורע עני שהביא קרבן עשיר יצא, ובר"ש (שם) אפילו לכתחילה מביא ותבוא עליו ברכה, וכבר תמה המשנה למלך [שם] בהגהותיו על החינוך ממשנה הנ"ל:

11. ספר מנחת חינוך - מצוה קכג - אות יא

[יא] והנה עשיר מביא קרבן עשיר ודל קרבן עני ודל ביותר מביא מנחה, ועני שהקריב קרבן עשיר יצא, ועשיר שהקריב קרבן עני לא יצא, כן הוא בר"מ כאן פ"י ה"ג ועיין לחם משנה. **והרב המחבר כאן כתב דאם עני הקריב קרבן עשיר לא יצא, ודבריו תמוהים מנא ליה, אדרבה במשנה נגעים פרק י"ד משנה י"ב מפורש דעני יצא בקרבן עשיר, ועיין ר"ש שם שכתב דאפילו לכתחילה מביא ותבוא עליו ברכה. ועיין בהגהות משנה למלך בסוף הספר, שתמה על הרב המחבר...**

12. ביאור על ספר המצוות לרס"ג (הרב פערלא) עשין עשה קמד קמה קמו

לא יצא. ואפילו בנדבה קאמר רבי התם (לקמן נ"ח ע"א) דאם אמר כבש זה עולה ונסתאב אסור להביא בדמיו איל עי"ש. ועד כאן לא פליגי רבנן עליה התם אלא בנדורים ונדבות. אבל בקרבנות חובה לא אשכחן דפליגי. וא"כ הכא נמי בדלות שאמרה תורה דקרבנו עוף או עשירית האיפה נהי דגלי קרא דיצא בבהמה דהו"ל קרבן עשיר. **מכל מקום מהיכא תיתי לן למימר דאפילו לכתחילה נמי רשאי לעשות כן. אימא דלא גלי לן קרא אלא שיוצא בכך דיעבד. אבל לכתחילה אסור לשנות אפילו מחטאת העוף לחטאת בהמה. וכ"ש מעשירית האיפה סולת לבהמה. ואני תמה טובא להר"ש משאנן ז"ל למה לי קרא לעני שהביא קרבן עשיר דיצא. תיפוק ליה דכיון דמחמיר אנפשי' ומייתי טפי ממה שנתחייב תבוא עליו ברכה. אלא ודאי מוכרח ע"כ דלענין קרבן לא שייכא סברא זו. ואי לאו דגלי קרא הי' ראוי לומר דלא יצא בזה ידי חובתו אפילו בדיעבד. ותייב לחזור ולהביא קרבן עני כדינו. וא"כ השתא נמי דגלי קרא סגי לן למימר דיוצא בדיעבד אבל לכתחילה ודאי אין לנו לומר דשרי. ולזה לא אמרו במתניתין דנגעים ובגמרא שם אלא דיצא בדיעבד. ונראה דזו היא נמי כוונת החינוך (במצוה קכ"ג) שכתב וז"ל ואם הוא עני והביא כשבה או שעירה לא יצא ידי חובתו. והטעם לפי שאחר שהא-ל רחם עליו ופטרו בכך אינו בדין שידחוק עצמו להביא ביותר ממה שתשיג ידו וכו' עכ"ל עי"ש. וכבר תמה עליו המל"מ בהגהותיו ממשנה ערוכה (דפרק בתרא דנגעים שם). דתנן בהדיא דיצא עי"ש. **אבל נראה ברור דודאי אין כוונת החינוך דלא נתכפר בכך. ותייב לחזור ולהביא קרבן עני. אלא לומר דלא יצא ידי חובתו כראוי. דלא התירה תורה בהכי לכתחילה. אלא דגלי קרא בדיעבד כופר ואינו צריך להביא כפרה אחרת. ומכל מקום לא עשה הדבר כמצותו וחובתו. וכמו שפירשו הר"ן ושאר ראשונים ז"ל (בפרק בתרא דפסחים) בההיא דתנן כל מי שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו עי"ש. וכן מוכרח מן הטעם שנתן לזה בחינוך שם כמבואר. וא"כ ממתניתין דנגעים שם ליכא סתירה לדברי החינוך. אדרבה עיקר דברי החינוך הם על יסוד משנה זו. ודבריו נכונים מאוד. ודברי הר"ש צ"ע אצלי...****

13. ערוך לנר על כריתות דף כח/א

שם והתניא תורת: ק"ק דהא ודאי מכח סברא פשיטא שעני שהביא קורבן עשיר יצא משום מעלין בקדש וא"כ לא צריך רבויא דתורת רק משום דכתיב מיעוטה דזאת והשתא היאך פתחה הברייתא בדרשה דתורת בלא דידעינן אכתי דרשה דזאת הא יקשה ל"ל קרא וגם הוא שלא כסדר הכתוב דכתיב זאת קודם תורת והכי ה"ל למימר זאת מלמד לעשיר שהביא קרבן עני לא יצא יכול אפילו עני שהביא קרבן עשיר ת"ל תורת:

וראיתי בספר החינוך פ' ויקרא (מצוה קכ"ג) שכתב לענין ד' חטאים שמביא עליהם עולה ויורד וז"ל ואם הוא עני והביא כשבה או שעירה לא יצא והטעם לפי שאחר שהקב"ה רחם עליו ופטרו בכך אינו בדין שידחוק עצמו להביא ביותר מה שתשיג ידו עכ"ל וכתב המשנה למלך בפרשת דרכים (דרך מצותיך) לא ידעתי אנה מצא דין זה ובסוף נגעים תנן עני שהביא קרבן עשיר יצא וכ"כ הר"מ וכו' ותבא עליו ברכה עכ"ל **ולענ"ד י"ל דלהחינוך הוקשה קושינתו דה"ל לפתוח להת"כ בדרשה דזאת ולכן הוכיח דע"כ מסברא עני שהביא קרבן עשיר לא יצא ולכן צריך תורת גבי מצורע דיצא וכיון דכתיב תורת ה"א דאפילו עשיר שהביא קרבן עני יצא לכן כתיב זאת אבל גבי ד' חטאים דלא כתיב לא רבוי ולא מיעוטה נשאר הסברא דבין עשיר בין עני ששנו לא יצאו ולכן ל"ק ממתניתין דנגעים דשם ממצורע איירי דרבי קרא תורת ולענין מצורע באמת לא כ' החנוך דיצא רק גבי ד' חטאים דליכא קרא:**

14. ספר חתם סופר על מסכת שבת דף קלב/א

הא אהדריה קרא. הקשו תוס' הא כבר אהדריה קרא בכהן, פ"י וא"כ שוב אייתר ביום ואפ"י בשבת, ויפה תי' רשב"א הא לכתחילה בכהן ואי ליכא כהן לא יתעכב כפרתו דחס רחמנא עלה. אך הא קשיא לי לפמ"ש רש"י דבזב וזבה ויולדת ומצורע בכולהי אהדריה קרא ביום ש"מ לא אתי מהדדי ואלו אהדריה בחדא אכתי ה"א אידך חס רחמנא טפי א"כ תיקשי בקרבן עולה ויורד שבפ'

ויקרא דחס רחמנא יותר דאיתא נמי בדלי דלות והתם כהן כתיב וביום לא כתיב, אם כן להרשב"א הנ"ל דהדורא דכהן לא הדורא הוא וכן מוכח מסוגיא דשמעתין, א"כ ליתכשר בלילה וזה דבר הנמנע ולא לישתמיט בשום דוכתא דכשר בלילה להקריב קרבן עולה ויורד, וצ"ג לכאורה. וי"ל ע"פ מה דאמר' באגדת ערבי פסחים קי"ח ע"א עשיר בשורו עני בשיו יתום בביצתו אלמנה בתרנגולתה, ע"ש, נמצא בקרבן עולה ויורד דבא לכפר אין כאן חייס כלל דאי נמי לא הוה מייתי קרבן והיה מונח לעונשו של הקב"ה נמי היה הפרש בין עני לעשיר וע"כ אי מייתי קרבן ראוי הוא להפריש ביניהם ואין כאן חייס, ואדרבא בחטאת קבוע דחלב ודם הוא חידוש שלא הפריש הקדוש ב"ה בין עני לעשיר, אבל בעולה ויורד לית כאן חייס אבל במחוסרים כפורים מבואר פ"ק דשבועות דמנגעים כבר איכפר ליה וקרבן לאשתרוי בקדשים וה"ל קרבן להיתר קדשים כמו מקוה טהרה לתרומה ואין סברא לחלק בין עני לעשיר ואפ"ה חס רחמנא על העני מש"ה הוה סד"א להתיר לילה זר ואונן מש"ה אהדריה קרא ומכ"ש בעולה ויורד דליכא חייס:

ובזה ארווח לן להציל הארי ספר החינוך ויקרא סי' קכ"ג שכ' בעולה ויורד עני שהביא קרבן עשיר לא יצא ידי חובתו, והשיג עליו הג' מהר"ח אלפאנדרי בספר אש דת שהוא נגד משנה מפורשת פרק בתרא דנגעים שעני יצא ידי חובתו בקרבן עשיר ויליף בירושלמי מקרא זאת תורת ומייתי ליה ר"ש ותיו"ט, שם ע"ש. ולהנ"ל י"ל בשלמא בנגעים דחס רחמנא עליו אבל ראוי היה להביא כשבה כמו העשיר א"כ אי מייתי כשבה תבוא עליו ברכה וכדאמר ר"נ פסחים צ"ב ע"ב, משא"כ עולה ויורד דכפרתו של עני די בתורים ובני יונה וכבר נתכפר בשיווי עופות והמותר על זה ה"ל כמו חולין בעזרה או כמו חטאת שנתכפרו בעליהם ולא יצא ידי חובתו. ויש הכרח לזה דאלת"ה ה"ל למכתב קרא זאת תורת גבי עולה ויורד דמוקדם ונתני אינך מיניה אע"כ דוקא בנגעים וחבריו ולא בעולה ויורד ומטעם הנ"ל, וק"ל:

15. שפת אמת על יומא דף מא/ב

שם בגמ' גופא אר"א כו' בס' החינוך (פ' ויקרא) כ' דעני שהביא קרבן עשיר לא יצא, ותמהו עליו בעל משנה למלך ושאר אחרונים דהא בנגעים תנן עני שהביא קרבן עשיר יצא ואפי' לכתחילה יכול להביא קרבן עשיר, ולע"ד סברת החינוך נכונה דקרבן עולה ויורד הכתוב שם בפ' ויקרא דעני מביא חטאת ועולה ועשיר כשבה לחטאת בלבד אין ללמוד ממצורע דרבי קרא דעני שהביא קרבן עשיר יצא, דהתם מין קרבן א' היא דשניהם חייבין חטאת ועולה אבל בקרבן עו"י דעשיר מביא חטאת בלבד ועני חייב חטאת ועולה לא יצא בחטאת גרידא, לא מיבעיא לר"ח דגם בעשיר שהביא קרבן עני אין דינו כמצורע גם להיפוך אין ללמוד מצורע, רק אפי' לר"א דמדמי להו מ"מ לענין עני שמביא קרבן עשיר דממעט בהקרבת עולה י"ל דאין ללמוד ממצורע כנ"ל פשוט:

16. ספר פרדס יוסף על ספר ויקרא פרק יד פסוק כא

...ויש לתלות הדברים אם עני שהביא קרבן עשיר אי יצא, דאי נימא דלא יצא מוכח דעשיר ועני מוחלקים בקרבנותיהם, מגזירת הכתוב ולא משום דחס רחמנא על עני, וא"כ ממילא עשיר אינו יכול להביא קרבן עני אפילו אין ביכולתו עתה להביא קרבן עשיר, ועיין מה שכתבתי לעיל בפרשת ויקרא [אות ק"ט]:

17. ספר ביכורי אבי"ב על התורה - פרשת פינחס

ואפשר לומר הטעם, דהנה הזוהר מקשה למה קרבן עני פחות מקרבן עשיר כיון דזה חטא כמו זה, ומתרץ הזוהר כיון דעשיר חטא בגסות הרוח ע"כ העבירה חמירה וצריך קרבן גדול, אבל עני נשבר לבו מחמת עניות אין עבירה חמירה כ"כ כמו עבירה של עשיר, רק בפשיטות י"ל כמו שכתבתי לעיל דעיקר הוא שיתן בחפץ לבו ובאהבה, ע"כ אם יהא עני צריך ליתן שור אז מחמת עניותו לא יתן הקרבן באהבה ובחפץ הלב כיון שצריך מעות זה למאכלו, ועיקר שיתן באהבה גדולה ומחמת מרירות החטא יביא הקרבן באהבה גדולה שזכה שיקבל השי"ת הקרבן מרשע כמוני, אבל אם יוצרך ליתן שור כמו עשיר ודאי לא יוכל ליתן בלב שלם רק כאונס, וטוב מעט בכוונה מהרבות בלא כוונה ודו"ק:

18. ספר פרדס יוסף על ספר ויקרא פרק ה פסוק ז

קט]... וראיתי בשם השפת אמת ז"ל לתרץ, דבעולה ויורד בעשירות מביא כשבה ובעניות שני תורין, ולזה עני שחייב להביא שני תורין ומביא כשבה אף דמעולה בדמים מכל מקום הרי ממעט במספר, משא"כ מצורע דמספר הקרבנות שווה לעשיר ולעני ודפח"ח, ועיין בזה בחתם סופר שבת [קל"ב. ד"ה הא אהדריה] ובספר שיווי מנחה [ויקרא אות א]:
ודודי הגאבד"ק לאסק ז"ל בשו"ת חדות יעקב (תנינא סימן קמ"ה אות כ"ב) הקשה, מכל מקום כיון שקרבן עשיר הוא ביוקר מקרבן עני למה לא יהיה סגי לעני בזה:
וי"ל דכתבו הראשונים דלהכי עני צריך חטאת ועולה דעני מהרהר למה יגרע ערכו מעשיר, ומהרהר נגד השי"ת וצריך עולה לכפר על הרהור שלו, ולפי"ז אף שמביא קרבן עשיר מכל מקום כיון שאין בכוחו לזה רק מוכרח לדחוק עצמו, ולא נפיק מהרהור ולא נתכפר לו על הרהורו לכן לא יצא, ומוכרח להביא תורים שאחד יהיה עולה, אבל במצורע שגם עשיר הביא עולה ומתכפר על כל הרהור שלו ג"כ לכך יצא:

19. חדושי הרשב"א על מסכת מנחות דף ג/ב

כאן בקומץ מנחה לשם זבח. קשיא לי מאי שייך ענין קמיצה אצל זבח שהרי יכול לשחוט זבח לשם אחר ולומר אם היא עולה ששחטה לשום חטאת ושלמים, וכן יכול לקמוץ מנחה לשם מנחה אם מנחת מחבת לשם מרחשת, אך איך יקמוץ המנחה לשם זבח ויאמר על מנחת נדבה הריני קומצה לשם שלמים שהוא זבח ובשחיטה. **ו"ל דבשנוי בעלים מיירי כגון שמנחה זו מנחת חוטא של ראובן ואמר הריני קומצה להתכפר בה שמעון שמחוייב חטאת**, ואע"ג דשנוי בעלים לא מפסיל אלא במחוייב כפרה כמותו כדאיתא בריש זבחים (ד, ב) דכתיב וכפר עליו ולא על חבירו מחוייב כפרה כמותו, הרי נוכל לומר דמנחת חוטא אם קמצה להתכפר בו מי שנתחייב חטאת דחשבינן ליה מחוייב כפרה כמותו:

מכל מקום יש להקשות ע"ז דאיך נחשבהו מחוייב כפרה כמותו, והרי איבעיא בפ"ק דזבחים (ט, ב) על חטאת חלב ששחטה על מי שמחוייב חטאת דטומאת מקדש אי הוה מחוייב כפרה כמותו, מי אמרינן כרת כמותה או דילמא אין קבוע כמותה. **ו"ל דאה"נ משכחינן לה הכא דמקרי מחוייב כפרה כמותו, כגון מי שנתחייב מנחת חוטא הבא על מקדש וקדשיו כשהוא עני ואינו יכול להביא חטאת שהוא קרבן עשיר וקומצה להתכפר בו מי שנתחייב חטאת דטומאת מקדש שהוא עשיר ונתחייב להביא חטאת, דשפיר הוי מחוייב כפרה כמותו שהרי שתיהן על חטא דמקדש וקדשיו באין אלא שזה עשיר וזה עני ושפיר הוי מחוייב כפרה כמותו**, וא"כ נפרש כאן בקומץ מנחה לשם מנחה כשר ועלו בין בשנוי קדש בין בשנוי בעלים כאן בקומץ מנחה לשם זבח דמפסיל בשנוי בעלים וכדפרישית, וא"כ צריך שנפרש מילתיה דר' שמעון (דפסיל במנחות) בלשם מנחת נדבה הרי היא כאשם לפיכך קמצה שלא לשמה כשרה, כגון שהתנדב עולה או שלמים, שהרי קרבנות נדר ונדבה הם כמו נדבה והווי בני רצוי כמותה ומפסיל בשנוי בעלים לומר דלא עלתה לשם חובה, מנחת חוטא הרי היא כחטאת אם קמצה שלא לשמה להתכפר מי שנתחייב חטאת דטומאת מקדש וקדשיו כדפרישית כמו זה שמקריב המנחה דהוי מחוייב כפרה כמותו כדפי', ורב אשי נמי בשנוי בעלים נמי הוה מוקי לה אלא דהוה מוקי לה בשנוי בעלים דמנחה, ורבא בשנוי בעלים דזבח לפי מאי דפרישית. או נוכל לומר דגם בשנוי קדש מצינן למימר כגון דאמר הריני קומצה לכפר למי שנתחייב חטאת, או לרצות למי שנתחייב עולה או שלמים וגם הם בעלים של מנחה, ובכי האי גוונא קרי שינוי קדש:

20. תוספות מסכת חולין דף כא עמוד א

... ותו לא דפרו של אהרן ידעינן שפיר דאינו בא אלא מן החולין כיון דנשרף מידי דהוה אעולות דאין באין אלא מן החולין כדאמרינן בספרי בפרשת ראה משום דמעשר טעון אכילה ועולה אינה נאכלת אלא כתיב (ויקרא ט) החטאת אשר לו ללמד על כל חטאת אפילו על חטאת העוף שיהא משלו ולא משל מעשר **ומיהו קשה ל"ל כמשפט לענין חולין בעולת העוף תיפוק לי מדרשא דספרי דהא אינה נאכלת ו"ל דס"ד דאתא והקריבו לחלק אף לענין חולין ...**

21. ספר חתם סופר על מסכת חולין דף כא/א

אבל לרבנן ע"כ מוקמי למשפט חטאת בהמה כיון דבא חליפיו כן פירש"י. **ויראה עפ"י המפרשים ורמב"ן מכללם שכ' יען עשיר מביא חטאת בהמה יש ממנו למזבח האימורים והבשר לכהנים ע"כ ב' תורים א' לעולה כליל למזבח במקום אימורי חטאת בהמה וא' לחטאת לכהנים במקום בשר בהמת חטאת עשיר**. והיינו דפירש"י עולה זו בא חליפי חטאת בהמה. ובזה י"ל קצת מה דתמיה לי מעיקרא ושוב מצאתיו בקרבן אהרן אמ"ש תוס' למה לי קרא שאינו בא אלא מן החולין תיפוק לי דא"א להביא מן המעשר דבר שהוא לאש ואינו נאכל, ותי"מ מ"מ הוה סד"א למעוטי מוהקריבו. ודבריהם צע"ג מה ענין זה לזה הקריבו וכי זה שאין עולה בא מן המעשר הוא ממעליותא דעולה דנימא לחלק בין עולה זה לעולת חובה, הלא הוא מטעם חומרת מעשר שיהיה דוקא ניתן לאכילה ולא לשרפה א"כ מה ענין והקריבו לכאן. **ויש ליישב קצת כיון דקדשים הנאכלים ניקחים בכסף מעשר אעפ"י שאימוריהם נשרפים מ"מ ניקחים אגב בשרם** כמו שלוקחים עור אגב בשר וקנקן אגב יין ה"נ קדשים הנאכלים חוץ דברים שבחובה, ובשמעתין מפיק חטאת מאשר לו אבל מצד חומרת מעשר לא הוה אכפת לן כיון שהבשר נאכל מקטירים האימורים אגב. **והשתא הני תרי עופות שנלקחים חליפי חטאת בהמה הי' העוף שהוא עולה חליפי אימורי חטאת בהמה. מטעם שהוא כליל לא היו ראוי למעטו להביאו ממעשר דוקא**. ומגז"ה אשר לו לא אימעט אלא שם חטאת ולא שם עולה והוה סד"א להכי כתיב גבי עולת נדבה והקריבו זה בא מן החולין דוקא הואיל וכליל אבל עולת עוף הבא עם חטאת עוף לא הכי הוה סד"א לכן איצטרך כמשפט. כנ"ל ליישב קצת. והנה סוף פ' שלח לך גבי פר ע"ז נמי כתיב כמשפט, עיי' שלהי הוריות מאי דדרשינן שם:

22. ספר פרדס יוסף על ספר ויקרא פרק ה פסוק ז

[קט]... ובדרך פלפול י"ל החינוך דמן הבקר טריפה פסול מן התורה, ועוף טריפה רק משום הקריבהו נא לפחתך [מלאכי א, ח] והוא רק מדרבנן כמו שכתבתי לעיל [אות י' ד"ה וברמב"ם פ"ב], וכל קרבן דלא חיישינן לטריפה דאזלינן בתר רוב בחולין (י"א, א), והשיטה מקובצת בבא מציעא [ו ע"ב ד"ה קפץ אחד וכו' ועי"ל כיון] כתב דרוב אינו ודאי ורק ספק והתורה התירה לסמוך על רוב:

וי"ל כשאיכא לברורי לא אזלינן בתר רוב, וא"כ בעני שמצוה בתורין שאף אי טריפה כשרות מן התורה, ואם יביא בהמה צרכינו לסמוך על רוב, וכיון שבידו להביא קרבן ודאי למה יביא קרבן שרק כשר מכח רוב לכך לא יצא, אבל במצורע שגם עני מביא

כשבה והכשירו מכה רוב שוב אין חילוק אם כל קרבנותיו או חזא ולכך יצא, ולפי"ז מי שהוא בדלי דלות כשיביא קרבן עני י"ל דיוצא דעופות ודאי כמו עשירית איפה:

וגם י"ל דנגעים באים על צרי עין, וכששב צריך לומר להיות לו טוב עין ולהטות עצמו יותר מדרך ממוצע כמו שכתב הרמב"ם (בפ"ד מח' פרקים, ועיין פרדס יוסף בראשית [דף ע"ט ד"ה ובכתבי] ושמות [דף כ"ה ד"ה ולכן]) להכי יוצא, משא"כ בשאר עוון אין לו להטות עצמו מדרך ממוצע...

ובפנייה רוא [ויקרא דף ק"מ ע"א] הקשה למה יביא שני תורים ועשיר רק קרבן אחד, והא התורה להקל עליו באה ותורה חסה על ממונו ישראל [יומא מ"ד ע"ב]. ותירץ דבקרבת עשיר די באחד כי יש בה חלק לגבוה אימורים וחלק להדיוט בשר ועור, אבל קרבן עני שאין בו אימורים ואילו יביא חטאת לבד אין כאן חלק לגבוה, ואם יביא עולה לבד הרי כולה כליל ואין חלק לכהנים לכך צריך שניהם:

ובספר תורת צבי כתב לישב הקושיא, דידוע דעני הבא לקודש עם התור יראה שם עומד עשיר עם בהמה, בטח ירהר בתרעומות מדוע גורלו שיצטרך להסתפק בתור, וגם במקום הקודש יבוכר בעשיר על פני העני וחטאם היה שווה ולא יוכר שוע לפני דל, ולהכי צריך גם קרבן עולה המכפרת על הרהור וכמו שכתבתי בשם חזו"ט יעקב: וזוה יש להבין מה שבדלי דלות די לו בקרבן אחד מנחה, לפי שהתורים יש רק בבינוני אשר לא רחוק הרבה ממדרגת עשיר ומתקנא בו, משא"כ בדלי דלות שמגודל שפלותו אינו מקנא כלל ושמה בחלקו הפחות, ולעצם החטא די לו בקרבן אחד...

23. ספר בניהו בן יהוידע על מנחות דף קי"א

ודע כי שמעתי שהקשה עט"ר הרב מו"ר זקינו רבינו משה חיים זלה"ה לתלמידים למה ליה לתלמודא הני קרא, והלא למדנו זה מדכתיב ג' פעמים ריה נחוח בבהמה ובעוף ובמנחה וכנוכר במשנה. ותירץ להם קרא דמתוקה שנת העובד בא ללמד, אפילו אם הוא עני והביא קרבן עני, אך אותו זמן היה עשיר באמת כגון שנפלה לו ירושה במקום אחר, ועדיין לא ידע בה, אפילו הכי קרבנו רצוי ויש לו שטר, ופסוק ברבות הטובה בא ללמד על עני שהביא קרבן עשיר אע"פ שהוסיף על חיוב שלו, עם כל זה צריך שיכוין לבו לשמים, ולא יועיל לו יתרון זה שהביא תוספת על החיוב שלו, יען כי ברבות הטובה שהביא קרבן עשיר אע"פ דרבו אוכליה הכהנים, עם כל זה מה יתרון לבעליו הקב"ה כי אם ראות עיניו שזה היה מתכוין לטובה, וזה העיקר, ובעבור הכונה שאין נראית אלא לעיני השי"ת ישפיע לו שפע טובה וברכה וחיים:

24. משר חכמה על ויקרא פרק יד פסוק נא

והנה מלשון הגמרא בערכין ט"ז דעל ז' דברים נגעים באים על צרות העין וכו', משמע דנגעי אדם ג"כ באין על צרות העין וכו' ומאי זו מדה במדה. ונראה דצרת העין גורם שירחק ממנו בני אדם, שלא יאהב חברת האנושי, וכמו שאמרו בכתובות (דף עב) הנודר אשתו שלא תשאיל יוציא כו', ולכן ענוש להיות מצורע ולישב בדרך, שלא ישבו שאר טמאים עמו. וכיון דאחד מן הדברים שנגעים באים עליהם הוא צרת העין, א"ש בזה מה דאמרו ביומא דף מ"א דעשיר שהביא קרבן עני יצא, לבד במצורע, דאם הוא עשיר שהביא קרבן עני יצא, משום שענושו היה על צרות העין, ועדיין לא שב מחטאו, שהוא צר עין מלהביא קרבן עשיר כאשר תשיג ידו ואין יתכפר, כיון שחוטא במה שנענש ע"ז, ועדיין עומד במדרו, ודו"ק. ובפשיטות י"ל, דמצורע מביא שנים תחת שנים ולכן לא יצא, אבל בכל קרבן עולה יורד מביא שנים תחת אחד, היינו תחת חטאת מביא שני תורים אחד לחטאת ואחד לעולה ודו"ק, ובאופן יותר נאות י"ל, לפי שבחטאת אינו טעון נסכים וחטאת מצורע טעון נסכים, כמו שאיתא במשנה מנחות סוף פרק שתי מדות, (דף צ:;) אבל אם יביא עוף לחטאת יפטר מנסכים, שעוף אינו טעון נסכים, ולכן מצורע עשיר שהביא קרבן עני לא יצא דאכילה איכא, שתיה ליכא, ובקרבן עשיר אכילה ושתייה איכא (מנחות כ'), אבל בשאר קרבן עולה יורד הכל אכילה לחוד, ושתייה ליכא בהו אף בעשיר, ואין חילוק בין עשיר לעני, אך בין גדול לקטן, אבל לא יחסר סוג הקרבן. ודו"ק.

25. קובץ מאמרים להרב אלחנן וסרמן עמוד מה

כתב הרמב"ם בהל' תשובה. שכל אדם ראוי להיות צדיק כמשה רבינו ואף שהתורה העידה ולא קם כמשה, היינו לענין נבואה ולא בצדקתו. אבל באמת הדבר פשוט מאד שאי אפשר לשום אדם להגיע למדרגתו של משה רבינו ע"ה גם בצדקתו, וא"כ דברי הרמב"ם צריכין ביאור. וזהו ביאורו: מצינו בכתוב כי מרע"ה נקרא בשם עבד ה' ופירש הרד"ק בריש יהושע כי גדר עבד הוא, שאין קנין לעבד בלא רבו ויד עבד כיד רבו ומה שקנה עבד קנה רבו, וכזה היה מרע"ה שכל כחותיו וחושיו ודעתו היו כולן קודש לה' לבדו ולא השתמש בהן לשום צורך אחר רק לה'. והמדה הזאת נדרשת מכל איש ישראל כדתנן וכל מעשיך יהיו לשם שמים. והדבר הזה מוכרח מאליו, דהא כל מה שיש לו לאדם נקצב לו במדה ומשקל לתכלית הנרצה ולא ניתן לו שום דבר לבטלה וא"כ ע"כ חובתו להשתמש בכל מה שניתן לו לעבודת השי"ת. וזו היא מדרגתו של מרע"ה. ואף שבודאי אפילו אם יעבוד אדם בכל כחותיו אלפי אלפים שנה לא יגיע עד קרסוליו של מרע"ה, היינו מפני שלא ניתנו לשום אדם כחו ובינתו של מרע"ה, אבל בשביל זה לא נגרע כלום מערכו של אדם פשוט, שהעני בקרבן עני יוצא ידי חובתו כמו העשיר בקרבן עשיר. ואחד מרבה וכו' וזו היא כונת הרמב"ם שכל אדם יכול להיות צדיק כמשה רבינו, היינו שכל אדם לפי ערכו ולפי כחותיו יכול להיות עבד ה', כמו משה רבינו לפי כחותיו.

26. שפת אמת ויקרא פרשת ויקרא שנה תרלו

במשנה נאמר בבהמה ריה נחוח ובעוף ריה נחוח ובמנחה ריה נחוח לומר לך אחד המרבה ואחד הממעט ובלבד שיכוון לבו לשמים. בט"ז הקשה ממ"נ אי גם המרבה כוונתו לשמים אם כן המרבה עדיף ע"ש שמיישב בטוב טעם ודעת. אעפ"כ נראה דקושיא מעיקרא ליתא. כי באמת אין הפרש בין מרבה לממעט אף אם שניהם מתכוונים לטוב. כי בעבודת הבורא אין נ"מ בריבוי רק בהתעוררות רצון אמת בלב. ואדרבא מי שאינו יכול לעשות הרבה ומכוון בהמעט אפשר חשוב יותר...

27. דברי סופרים אות כא -ר' צדוק הכהן

עיקר זכות השתדלות אדם בעולם הזה הוא רק החשק שיש לו לעשות רצונו יתברך, אבל גמר המעשה הוא מהשם יתברך כמו שנאמר (ישעיה כ"ו י"ב) גם כל מעשינו פעלת לנו, ומה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה שהוא בלב כמו שאמרו (יומא ע"ב ב) על פסוק (משלי י"ז ט"ז) ולב אין, אבל המעשים הוא בכלל הכל בידי שמים, ואפילו חישוב לעשות מצוה ונאנס ולא עשה מעלה עליו הכתוב כעשאה... ועל כן העוסק בתורת קרבנות כאילו הקריב (מנחות ק"א) על ידי החשק שיש לו בלימוד מתי יבוא לידו ויקיימנו דזהו עיקר הלימוד ועסק בתורה על מנת לעשות: